

Tuyên bố của cộng đồng các đối tác quan tâm đến HIV/AIDS ở Việt Nam

Những vấn đề chính

Của Việt Nam trong cuộc chiến chống HIV/AIDS

Tổ chức tài trợ:

Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc

25 - 29 Phan Bội Châu

Hà Nội, Việt Nam

www.undp.org.vn

Cộng đồng các đối tác quan tâm đến HIV/AIDS ở Việt Nam bao gồm các tổ chức và cá nhân quan tâm tới mối đe dọa ngày càng gia tăng mà HIV/AIDS gây ra cho nhân dân và sự nghiệp phát triển của Việt Nam. Cộng đồng này bao gồm các tổ chức phi chính phủ trong nước và quốc tế, các quỹ, các nhà tài trợ song phương và đa phương, các tổ chức thuộc Liên Hợp Quốc và các bên quan tâm khác.

Mục tiêu của cộng đồng các đối tác quan tâm đến HIV/AIDS ở Việt Nam là phối hợp với Chính phủ và nhân dân Việt Nam để hỗ trợ triển khai các biện pháp kịp thời và cương quyết nhằm chặn đứng nguy cơ lây lan HIV.

*Ảnh bìa: Trần Việt Đức và Trần Thị Hoa
Trình bày: Đặng Hữu Cự/UNDP Việt Nam*

Đồng tâm hiệp lực trong cuộc chiến chống HIV/AIDS ở Việt Nam

Không một chính phủ nào có đủ khả năng tự mình đối phó với những thách thức do HIV/AIDS gây ra. Ở Việt Nam, rất nhiều đối tác quan tâm đến HIV/AIDS - từ các nhà tài trợ đa phương và song phương, các quỹ đến các tổ chức phi chính phủ trong nước và quốc tế - đang tích cực hỗ trợ đất nước và nhân dân Việt Nam trong cuộc chiến chống HIV/AIDS.

Khoá họp đặc biệt của Đại hội đồng Liên Hợp Quốc năm 2001 đã nhất trí thông qua bản Tuyên bố cam kết phòng chống HIV/AIDS. Bản Tuyên bố này tạo khuôn khổ cho việc phòng chống HIV/AIDS một cách có hiệu quả trên phạm vi toàn cầu và ở mỗi quốc gia.

Chính phủ Việt Nam cam kết thực hiện Tuyên bố trên và hiện đang chỉ đạo công tác phòng chống HIV/AIDS trên phạm vi quốc gia. Cộng đồng các đối tác quan tâm đến HIV/AIDS mong muốn đảm bảo không để xuất hiện khoảng cách giữa cuộc chiến chống HIV/AIDS ở Việt Nam và những hậu quả nặng nề về kinh tế-xã hội cũng như thiệt hại về sức khoẻ con người do bệnh dịch này gây ra. Vì vậy, cộng đồng các đối tác quan tâm đến HIV/AIDS kêu gọi tất cả các cấp lãnh đạo của Việt Nam có biện pháp mạnh mẽ để giải quyết những vấn đề ưu tiên sau đây.

Cộng đồng các đối tác quan tâm đến HIV/AIDS

Những biện pháp cần thiết để giải quyết vấn đề HIV/AIDS ở Việt Nam

1. Có sự chỉ đạo tích cực của các nhà lãnh đạo cấp cao
2. Xoá bỏ quan niệm lẩn lộn giữa HIV/AIDS và các tệ nạn xã hội
3. Nhận thức được rằng HIV/AIDS sẽ ảnh hưởng tới sự phát triển của đất nước
4. Huy động sự tham gia của toàn xã hội trong cuộc chiến chống HIV/AIDS
5. Đối mặt với những vấn đề khó khăn xung quanh đối tượng tiêm chích ma tuý và gái mãi dâm
6. Nhận thức và giải quyết tác động của HIV/AIDS đối với phụ nữ
7. Hỗ trợ và huy động sự tham gia của những người sống chung với HIV/AIDS
8. Điều phối tốt các hoạt động phòng chống HIV/AIDS
9. Tăng cường đối thoại quốc gia
10. Tránh tư tưởng tự mãn

1. Cuộc chiến chống HIV/AIDS đòi hỏi phải có sự chỉ đạo tích cực của các nhà lãnh đạo cấp cao

Kinh nghiệm quốc tế cho thấy yếu tố quan trọng nhất để đảm bảo thắng lợi cho cuộc đấu tranh chống HIV/AIDS là sự cam kết và trực tiếp tham gia của các nhà lãnh đạo quốc gia. Sự quan tâm chỉ đạo tích cực của các nhà lãnh đạo cấp cao nhất của Đảng và Nhà nước Việt Nam có ý nghĩa hết sức thiết yếu để ngăn chặn không cho đại dịch HIV/AIDS xảy ra ở Việt Nam.

Các cán bộ lãnh đạo và các cán bộ tuyên truyền ở cả cấp Trung ương và địa phương cần coi HIV/AIDS là một mối đe doạ đối với chương trình phát triển của quốc gia. Tuy nhiên, kinh nghiệm thành công trong công tác phòng chống HIV/AIDS ở các nước khác cho thấy để thực hiện vai trò lãnh đạo trên phương diện chính trị trong lĩnh vực này đòi hỏi bản thân các nhà lãnh đạo phải thể hiện rõ cam kết của mình cũng như sẵn sàng tiến hành những biện pháp cụ thể và hỗ trợ cho các phương thức tiếp cận mới.

Các nhà lãnh đạo cần nêu tấm gương để khuyến khích sự tham gia hưởng ứng rộng rãi hơn của xã hội trong công tác phòng chống HIV/AIDS. Cách tốt nhất để các nhà lãnh đạo thực hiện điều đó là trở thành những người đi đầu tích cực phòng chống HIV/AIDS. Các nhà lãnh đạo cần:

- Lên tiếng mạnh mẽ về các vấn đề như biện pháp tình dục an toàn và các hành vi nguy cơ
- Đi tiên phong trong các hoạt động nâng cao kiến thức và nhận thức về HIV/AIDS

- Tranh thủ mọi cơ hội để tuyên truyền vận động cho sự thay đổi hành vi, đặc biệt trong thanh niên
- Tiếp cận và đùm bọc những người bị nhiễm hay bị ảnh hưởng bởi HIV/AIDS

2. Xoá bỏ quan niệm lẫn lộn giữa HIV/AIDS và các tệ nạn xã hội

HIV là một loại virút, chứ không phải là một tệ nạn xã hội. Chúng ta cần tách biệt vấn đề tệ nạn xã hội với tình trạng lây nhiễm HIV. Loại virút này có thể lây truyền qua các con đường sau đây:

- Thực hiện hành vi tình dục không an toàn với người bị nhiễm HIV
- Dùng chung bơm, kim tiêm có chứa HIV
- Truyền từ người mẹ bị nhiễm HIV sang thai nhi
- Truyền từ người mẹ bị nhiễm HIV sang con trong quá trình cho con bú

Chừng nào các chiến dịch tuyên truyền vận động, các nội dung truyền thông và các biện pháp phòng chống HIV/AIDS còn nhằm vào các cá nhân hay các nhóm đối tượng thực hiện những hành vi được coi là tệ nạn xã hội, thì đa số người dân Việt Nam sẽ không nhận thức được rằng hành vi của bản thân họ hay của những người có quan hệ tình dục với họ cũng có thể làm cho họ có nguy cơ bị nhiễm HIV.

Điều này đặc biệt đúng với thanh niên Việt Nam. Có nhiều khả năng tình trạng lây nhiễm HIV/AIDS ở Việt Nam sẽ tập trung vào đối tượng thanh niên, vì đa số trường hợp mới bị nhiễm HIV trên thế giới nằm trong độ tuổi từ 18 đến 26. Thanh, thiếu niên ở Việt Nam sẽ bị nhiễm HIV thông qua hoạt động tình dục và việc dùng chung các dụng cụ xuyên qua da mà không nhất thiết có liên quan tới các nhóm có các hành vi được coi là tệ nạn xã hội.

Phương thức tiếp cận theo quan điểm gắn HIV/AIDS với các tệ nạn xã hội cũng có thể dẫn tới tình trạng kỳ thị và đẩy những nhóm người vốn đã dễ bị tổn thương vào “thế giới ngầm”, như vậy làm cho họ khó có thể tìm kiếm và tiếp cận với các dịch vụ điều trị, chăm sóc và hỗ trợ thích hợp. Nếu coi HIV/AIDS như một tệ nạn xã hội thì sẽ không hạn chế được bệnh dịch này.

3. Coi HIV/AIDS là một cuộc khủng hoảng về phát triển, gây ra những hậu quả nghiêm trọng về con người

HIV/AIDS có thể nhanh chóng đẩy lùi những thành quả đáng kể mà Việt Nam đã đạt được trong quá trình thúc đẩy tăng trưởng kinh tế và xoá đói giảm nghèo. Vì vậy, việc hạn chế tình trạng lây nhiễm HIV cần được coi là một mục tiêu phát triển quan trọng. Nghèo đói và HIV/AIDS có mối liên quan chặt chẽ, bởi nghèo đói vừa là nguyên nhân lại vừa là hậu quả của tình trạng nhiễm HIV. Nếu không nêu rõ và giải quyết mối liên quan giữa HIV/AIDS và phát triển thì bệnh dịch này sẽ làm hao mòn nghiêm trọng nguồn vốn con người và xã hội, gây ảnh hưởng lớn tới triển vọng tiếp tục đầu tư của khu vực tư nhân và khu vực Nhà nước cũng như triển vọng tiếp tục đạt được tăng trưởng kinh tế ở Việt Nam.

Cần có biện pháp tăng cường các hoạt động phòng chống, điều trị HIV/AIDS và giảm nhẹ hậu quả do căn bệnh này gây ra, đồng thời nhận thức được vai trò của những nỗ lực xoá đói giảm nghèo trong cuộc chiến chống HIV/AIDS. Cần tiến hành những bước đi cụ thể nhằm tiếp tục lồng ghép các biện pháp phòng chống HIV/AIDS trong các kế hoạch phát triển ở cấp quốc gia và cấp địa phương, như các kế hoạch phát triển kinh tế-xã hội của Việt Nam, Chiến lược Toàn diện về Tăng trưởng và Xoá đói Giảm nghèo cũng như trong việc phân bổ ngân sách ở cấp Trung ương, cấp tỉnh/địa phương.

4. Huy động sự tham gia của toàn xã hội trong cuộc chiến chống HIV/AIDS

Kinh nghiệm thế giới khẳng định rằng vấn đề HIV/AIDS được giải quyết tốt nhất thông qua phương thức tiếp cận liên ngành. HIV/AIDS là vấn đề liên quan tới mọi mặt của cuộc sống con người. Tất cả các đối tượng có liên quan, như những người ở lứa tuổi vị thành niên và đã trưởng thành, các tổ chức quần chúng, xã hội dân sự và khu vực doanh nghiệp, cần tham gia và góp phần chuyển phương thức tiếp cận liên ngành đó thành nhiều biện pháp phòng chống HIV/AIDS cụ thể.

Cần tăng cường hỗ trợ cho việc xây dựng các biện pháp can thiệp thông qua công tác giáo dục, tạo điều kiện cho thanh niên đưa ra các quyết định lựa chọn phù hợp trên cơ sở được cung cấp đủ thông tin. Cần chú trọng vào những việc sau đây:

- Cung cấp các dịch vụ xét nghiệm /tư vấn giấu tên và chăm sóc
- Tăng cường khả năng tiếp cận dễ dàng với bao cao su, kể cả việc bán bao cao su ở những cửa hàng khác ngoài các hiệu thuốc
- Xây dựng các tài liệu thông tin - tuyên truyền - giáo dục có nội dung phù hợp và hấp dẫn
- Duy trì công tác truyền máu an toàn và thực hành các quy tắc an toàn lấy nhiễm chuẩn mực.

5. Đối mặt với những vấn đề khó xung quanh đối tượng tiêm chích ma tuý và gái mãi dâm

Đối tượng tiêm chích ma tuý, gái mãi dâm và những người quan hệ tình dục với họ có nguy cơ bị nhiễm HIV/AIDS cao. Cần tăng cường hiểu biết toàn diện về vấn đề nghiện và sử dụng ma tuý, và về những biện pháp khuyến khích các hành vi an toàn trên cơ sở những hành vi tích cực hiện có. Cũng cần có sự ủng hộ và cam kết về chính sách để nhân rộng các biện pháp/sáng kiến đã được áp dụng thành công để thực hiện tốt các chương trình cai nghiện, thay thế ma tuý và giảm tác hại, bao gồm cả các hoạt động như cung cấp, trao đổi bơm kim tiêm, tuyên truyền vận động và khuyến khích sử dụng bao cao su, giáo dục đồng đẳng và thiết lập các nhóm hỗ trợ tại cộng đồng trên cơ sở phối hợp chặt chẽ với các chương trình xoá đói giảm nghèo và việc làm.

6. Nhận thức và giải quyết ảnh hưởng của HIV/AIDS đối với phụ nữ

Cần chú ý nhiều hơn tới thực tế là tỷ lệ nhiễm HIV ở phụ nữ Việt Nam đang gia tăng. Phụ nữ dễ bị lây nhiễm HIV qua đường tình dục hơn; khả năng nam giới truyền HIV cho phụ nữ cao hơn khả năng phụ nữ truyền HIV cho nam giới. Những sự bất bình đẳng về kinh tế-xã hội hiện nay cũng như các mối quan hệ quyền lực phổ biến giữa nam giới và phụ nữ khiến cho phụ nữ rất khó tự bảo vệ mình khỏi bị nhiễm HIV qua con đường tình dục. Biện pháp duy nhất được áp dụng rộng rãi để ngăn ngừa lây nhiễm HIV qua con đường tình dục là bao cao su dành cho nam giới, và biện pháp này đòi hỏi sự tự nguyện và chấp thuận của nam giới. Có quá nhiều nam giới không sẵn sàng sử dụng bao cao su. Hầu hết phụ nữ, đặc biệt là những người bị lệ thuộc về kinh tế vào bạn tình, có rất ít – có thể nói rằng hầu như không có, khả năng đòi hỏi bạn tình sử dụng bao cao su.

Với chức năng chăm sóc gia đình, phụ nữ thực hiện hầu hết các công việc trông nom và giúp đỡ những người bị nhiễm và bị ảnh hưởng bởi HIV/AIDS. Việc chăm sóc con cái bị nhiễm HIV và tổn thương về mặt tâm lý do nhiễm bệnh từ người thân trút thêm gánh nặng to lớn lên những trách nhiệm truyền thống của phụ nữ như nuôi dạy con cái, nấu nướng và tạo thu nhập. Những áp lực đó trở nên thực sự to lớn đối với những phụ nữ bị nhiễm HIV. Họ phải mang những gánh nặng đó mặc dù bản thân họ bị bệnh và bản thân họ cũng rất cần tiếp cận với các phương pháp điều trị mới và thông tin cũng như rất cần được hỗ trợ để chống chọi với sự phân biệt đối xử và định kiến.

7. Hỗ trợ và huy động sự tham gia của những người sống chung với HIV/AIDS

Cần ghi nhận, tôn trọng và thúc đẩy quyền của những người sống chung với HIV/AIDS cũng như tích cực huy động họ tham gia ngăn chặn sự lây lan của HIV. Cần tạo điều kiện để tất cả những người sống chung với HIV/AIDS ở Việt Nam có thể thực hiện và hưởng quyền được sống với đầy đủ nhân phẩm và trong sự bình yên.

Điều cơ bản là phải chăm sóc và điều trị cho những người này theo một phương thức mang tính nhạy cảm và kín đáo - giống như với những người mắc các bệnh hiểm nghèo khác. Việc phân biệt đối xử với những người sống chung với HIV/AIDS đã bị ngăn cấm ở Việt Nam và cần phải xử phạt những ai có hành vi phân biệt đối xử như vậy.

Các công dân Việt Nam có trách nhiệm giúp những người bị nhiễm hay bị ảnh hưởng bởi HIV/AIDS được hưởng các quyền của họ. Những người sống chung với HIV/AIDS cần tham gia một cách có ý nghĩa trong việc xây dựng, thực hiện và đánh giá các hoạt động phòng chống, chăm sóc HIV/AIDS ở Việt Nam. Điều đó đòi hỏi phải xây dựng các cơ chế cho phép những người sống chung với HIV/AIDS, trong đó có trẻ em và thanh niên, được tham gia đóng góp ý kiến.

8. Đề ra các cơ chế điều phối có hiệu quả do Chính phủ chủ trì

Hiện nay, cộng đồng quốc tế thể hiện thiện chí rất tích cực và cung cấp rất nhiều hỗ trợ về tài chính để giúp Việt Nam tiến hành các hoạt động phòng chống HIV/AIDS và kiểm soát ảnh hưởng của bệnh dịch này. Báo cáo đánh giá kết quả thực hiện Chương trình Quốc gia Phòng chống AIDS vừa qua nhấn mạnh rằng sự tồn tại đồng thời của hai cơ quan Chính phủ phụ trách về HIV/AIDS trong Bộ Y tế dẫn đến một số rắc rối và thiếu sự điều phối. Tình trạng phân tán về các mặt nhận thức, trọng tâm và hoạt động còn tồn tại ở một mức độ nhất định. Cơ cấu tổ chức của hệ thống các cơ quan Chính phủ tham gia trong lĩnh vực phòng chống HIV/AIDS hiện nay cần phải rõ ràng hơn để đảm bảo hiệu quả của chương trình.

Cuộc chiến chống HIV/AIDS cần được điều phối trong một khuôn khổ chiến lược quốc gia chặt chẽ và có tác dụng thúc đẩy sự hợp tác. Cũng cần có sự điều phối do Chính phủ chủ trì giữa các cơ quan Chính phủ, các nhà tài trợ và các tổ chức phi chính phủ trong việc đánh giá và nhân rộng những biện pháp phòng chống thành công, theo dõi bệnh dịch này cũng như đảm bảo phổ biến rộng rãi những kinh nghiệm tốt.

9. Tăng cường đối thoại quốc gia về HIV/AIDS

Cần tăng cường đối thoại quốc gia về HIV/AIDS. Cần nhanh chóng xây dựng một chiến lược truyền thông quốc gia về HIV/AIDS. Để tạo thuận lợi cho khuôn khổ chính sách và lập pháp hỗ trợ các biện pháp phòng chống HIV/AIDS có hiệu quả, cần tạo ra hiểu biết chung về những nguyên nhân sâu xa của bệnh dịch này và những vấn đề liên quan tới quyền của người dân.

Để đảm bảo chia sẻ rộng rãi hiểu biết chung đó, cần gấp rút xây dựng một chiến lược truyền thông phù hợp trên cơ sở trân trọng và phát huy các tập quán xã hội, các ý thức hệ cũng như truyền thống về quyền và trách nhiệm của dân tộc Việt Nam. Sự tham gia tích cực của tất cả các cơ quan thông tin đại chúng có ý nghĩa hết sức quan trọng để đảm bảo thành công trong việc hạn chế sự lây lan HIV/AIDS và giảm nhẹ hậu quả của bệnh dịch này thông qua nỗ lực của chính quốc gia.

10. Tránh tư tưởng tự mãn

Tuy chưa thể tự mãn, song thực tế là Việt Nam có thể vươn lên đứng đầu được với các thách thức của đại dịch HIV/AIDS. Có rất ít quốc gia đứng đầu được với những thách thức to lớn mà Việt Nam đã từng gặp phải trong thế kỷ qua, và những quốc gia đạt được thành công to lớn như

Việt Nam còn ít hơn nữa. Vì vậy, không có lý do gì khiến Việt Nam kém thành công hơn so với các nước khác trong việc giải quyết vấn đề HIV/AIDS nếu tiến hành các biện pháp phù hợp, đồng bộ và kịp thời để ngăn chặn cuộc khủng hoảng sắp tới do HIV/AIDS gây ra.

Tuy nhiên, giờ đây chưa phải lúc tự mãn. Có thể xuất hiện những dấu hiệu rõ rệt cho thấy tỷ lệ nhiễm HIV tăng chậm lại hay giảm đi trong năm nay nhưng số trường hợp nhiễm mới có thể tăng vọt trong năm sau.

Vai trò lãnh đạo và sự phối hợp, thống nhất hành động là hết sức cần thiết để giúp Việt Nam thành công trong cuộc chiến chống HIV/AIDS.